

SLOVNÍČEK POJMŮ Z LITERÁRNÍ TEORIE pro žáky 5. tříd

UMĚLECKÁ LITERATURA/UMĚLECKÝ TEXT – literatura plnící především funkci zábavnou a oddechovou – má čtenáře vtáhnout do příběhu nebo do pocitů autora, využívá v jazyce neobvyklá obrazná pojmenování např. přirovnání

VĚCNÁ LITERATURA – literatura, která má čtenáři přinést **nové informace, poznatky**, seznámit jej s nějakou skutečností, jazyk je spisovný, neobsahuje obrazná pojmenování

POEZIE – text **psán ve verších**; je důležitý také **rytmus**; úkolem je vyjadřovat především vnitřní svět autora, jeho city, pocity, dojmy a podobně

- **liši se od běžné mluvy** například používáním různých symbolů (oči = okna do duše), rýmem nebo nevšedními obraty (luna místo měsíc)

PRÓZA - všechny texty, které **nejsou napsány ve verších ani v dramatické podobě; nejvíce podobná běžnému vyjadřování.**

DRAMA - se děj odehrává **pouze pomocí dialogů** (rozhovorů) mezi jednotlivými postavami, případně formou **monologu** (postava vlastně mluví sama pro sebe, uvažuje nahlas, něco komentuje)

BÁSEŇ - Báseň je **krátké** literární dílo, je napsáno ve **verších**, autor v něm často vyjadřuje to, co **cítí**

- často se **recitují** (ústně se přednášejí) proto je důležitá **zvuková** stránka básně (melodie, rytmus...)

VERŠ - jeden řádek básně. Verše se skládají do celku, kterému se říká **sloka** (= **strofa**).

SLOKA - je **skupina veršů**, která má společnou myšlenku a rytmus; báseň může mít několik slok, nebo jednom jednu

- sloky jsou od sebe **viditelně oddělené**

RÝM - **zvuková shoda** jedné nebo více **slabik na konci veršů**; dva verše tvoří většinou jeden rým.

LYRIKA - - **nemá** děj (příběh); autor vyjadřuje **pocity**, nálady

EPIKA - **má děj** (příběh); autor popisuje nějakou událost

BAJKA - příběh, ve kterém jsou **hlavní postavy zvířata**, chovají se jako lidi (mají lidské vlastnosti). Na konci je vždy nějaké **ponaučení do života** (=moudro, příklad: „*i slabý může pomoci silnému*“)

POVĚST - příběh z minulosti, má **pravdivý základ**, váže se k nějakému místu nebo k pravdivé události (např. pověst o praotci Čechovi)

POHÁDKA - příběh s vymyšlenými postavami, které mají **kouzelnou moc**, **dobro vítězí nad zlem**; vypráví se a předávají se ústně

POVÍDKA - krátký jednoduchý příběh (málo postav, 1 příběh)

ROMÁN - dlouhý žánr, má mnoho postav a složitý děj

ANEKDOTA (VTIP) - stručně uvedená situace s nečekanou komickou pointou (rozuzlením)

RECENZE – kritika (hodnocení) nějakého díla – film, kniha, píseň...

ROZPOČÍTADLO - nejčastěji dětská říkanka, která se používá při různých hrách pro výběr přítomné osoby

ŘÍKANKA - krátké rčení založené na rytmickém textu; často nedává žádný smysl a obsahuje slova, která nic neznamenají

ŘÍKADLO - Krátký slohový útvar, který se zpravidla rýmuje. Dává smysl a krátce vypovídá o nějaké zobecněné lidské zkušenosti

HÁDANKA - Krátký slohový útvar, který má posluchač rozlousknout

PŘIROVNÁNÍ – obrazné pojmenování, které přibližuje jednu skutečnost jejím porovnáním se skutečností se stejnou či podobnou vlastností (červený jako růže)

POUŽITÉ ZDROJE:

- následující stránky je možné využít pro další procvičování, jsou zde uvedeny příklady k jednotlivým pojmům

<https://www.mojecestina.cz/article/2014071001-co-je-proza-poezie-a-drama>

<https://www.mojecestina.cz/article/2011011002-druhy-rymu>

- materiál určený sice pro žáky starší a s jiným mateřským jazykem, ale některé příklady a úlohy k procvičení mohou bez problémů zvládnout i mladší děti (např. poezie, proza, verš, rým...)

<https://www.inkluzivniskola.cz/zdroje-inspirace/literarni-pojmy>

- materiál pro přiřazování pojmů a definic formou skládačky

<https://dum.rvp.cz/materialy/zakladni-literarni-pojmy.html>

VÝSLEDKY K ÚLOHÁM VYBRANÝM Z PŘIJÍMACÍCH TESTŮ:

1. D	4. A
2.	5. A
2.1 Ne	
2.2 Ne	6.
2.3 Ano	6.1 B
2.4 Ne	6.2 F
	6.3 A
3. čtyři	6.4 D